EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2020 10 28
COM(2020) 687 final

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS VADOVŲ TARYBAI IR TARYBAI

dėl papildomų reagavimo į COVID-19 priemonių

1. ĮVADAS

Pasaulio sveikatos organizacija COVID-19 pandemiją didelio masto ekstremaliąja visuomenės sveikatos situacija, kuriai suvaldyti reikia pasaulinių pastangų, pripažino prieš daugiau kaip aštuonis mėnesius. Europa prisitaikė prie precedento neturinčios padėties ir stojo pasaulinio atsako priešakin. Mūsų Sąjungoje vėl ėmus daugėti užsikrėtimo atvejų, valstybės narės yra pasirengusios ir veiksmus koordinuoja geriau nei ankstyvaisiais pandemijos mėnesiais. Turime daugiau žinių apie tai, kaip kovoti su koronaviruso plitimu ir kaip tai daryti kuo mažiau kenkiant savo kasdieniam gyvenimui. Tačiau precedento neturintis pavojus vis dar kyla visos Europos piliečių, šeimų ir bendruomenių sveikatai ir gerovei, o neapibrėžtumas silpnina mūsų visuomenę ir ekonomiką. Pastarosiomis savaitėmis virusas visoje Europoje bauginamai išplito ir teko imtis naujų priemonių. Kadangi sveikatos sistemoms vėl tenka didelis krūvis, reikia dėti daugiau pastangų siekiant suvaldyti ir įveikti šią padėtį, apsaugoti žmonių gyvybes bei pragyvenimo šaltinius ir skatinti Europos solidarumą.

Nors nuo pandemijos pradžios valstybių narių bendradarbiavimas pagerėjo, jis tebėra esminis, kad veiksmingai pašalintume mums kylančias grėsmes. Vienašaliai ir nekoordinuojami veiksmai silpnina ES atsako poveikį ir piliečių pasitikėjimą. **Vasaros mėnesiais sušvelninus taikytas priemones, kartu ne visuomet imtasi veiksmų, kad būtų suformuoti pakankami reagavimo į esamą padėtį pajėgumai. Tai reiškia, kad reikia skubiai imtis tiek nacionalinio, tiek ES lygmens veiksmų: dabar taikomos griežtesnės priemonės gali žmonėms ir ekonomikai atsipirkti ateinančiais mėnesiais.**

Nuo pandemijos pradžios Komisija nenutrūkstamai dirbo, kad paremtų nacionalines pastangas. Jos nustatytomis priemonėmis, be kita ko, padėta palaikyti būtiniausių prekių ir paslaugų judėjimą, remtos nacionalinės sveikatos priežiūros sistemos, kurioms teko didelis krūvis, ir ekonomika, asmenims sudarytos palankesnės sąlygos laisvai judėti ir kirsti sienas, sustiprinta parengtis. Parengti ES operatyvinį atsaką[1] taip pat padėjo darbas su ES agentūromis. Reaguojant į suprantamą piliečių nerimą ir nuovargį reikėtų vienu metu kovoti su virusu ir palaikyti ekonomiką. Kol bus plačiai prieinami ir naudojami patikimi gydymo būdai ir (arba) vakcinos, labai svarbu toliau dėti ir stiprinti pastangas.

Spalio mėn. Europos Vadovų Taryba pabrėžė, kad reikia glaudžiau bendradarbiauti: „tęsti bendro veiksmų koordinavimo pastangas remiantis geriausiais turimais mokslo duomenimis, visų pirma karantino taisyklių, tarpvalstybinio sąlytį turėjusių asmenų išaiškinimo, testavimo strategijų, testavimo metodų bendro vertinimo, testų abipusio pripažinimo ir laikino nebūtinų kelionių į ES apribojimo srityje“[2]. Tai atspindi tvirtą piliečių norą, kad ES atliktų svarbų vaidmenį[3]. **Šiame komunikate nustatoma, kokių tolesnių veiksmų reikia svarbiausiose srityse siekiant sustiprinti ES atsaką.**

2. KITAS ES ATSAKOMŲJŲ PRIEMONIŲ ETAPAS

2.1. Informacijos srauto užtikrinimas, kad būtų galima priimti informacija pagrįstus sprendimus

[1] Žr. 2020 m. liepos 15 d. Komisijos komunikatą dėl laikinosios ES sveikatos sistemos parengties COVID-19 protrūkiams, COM(2020) 318.

[2] 2020 m. spalio 16 d. Europos Vadovų Tarybos išvados, EUCO 15/20.

[3] Standartinė „Eurobarometro“ apklausa Nr. 93 (paskelbta 2020 m. spalio mėn.) parodė, kad 62 % žmonių tikėjo, kad ES priims teisingus sprendimus dėl pandemijos.

Piliečiai, politikos formuotojai ir įmonės priimdami sprendimus remiasi turima informacija, todėl itin svarbu užtikrinti tokių duomenų kokybę ir teikimą laiku.

Kad žinotume, kiek koronavirusas išplitęs regioniniu ir nacionaliniu lygmeniu, būtina turėti naujausius, tikslius, išsamius ir palyginamus epidemiologinius duomenis. Itin svarbu ateinančiais mėnesiais teikti tiek kiekybinę, tiek kokybinę informaciją apie testus, sąlytį turėjusių asmenų išaiškinimą ir visuomenės sveikatos priežiūrą. Dalijimasis duomenimis ES COVID-19 duomenų platformoje turi tapti norma: šiuo metu taip informacija dalijasi tik penkios valstybės narės. Visa pagrindinė veikla bus vykdoma naudojant bendrą internetinę prieigą – naują griežtesnės priežiūros portalą.

Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras (ECDC) atlieka esminį vaidmenį kaip duomenų srauto centras ir turi turėti reikiamą informaciją. Kad būtų galima geriau nustatyti ankstyvus signalus ir paremti tikslesnius rizikos vertinimus ir atsakomuosius veiksmus, centro vykdoma padėties stebėsena turėtų būti grindžiama duomenimis, surinktais pagal bendras ES apibrėžtis. Kitą mėnesį Komisija pateiks pasiūlymų, kaip ES lygmeniu pagerinti ilgesnio laikotarpio sveikatos saugumo sistemą, tačiau kol kas **valstybės narės turi aktyviau dalytis duomenimis** remdamosi bendru pagrindu ir užtikrinti sustiprintą ir integruotą priežiūros sistemą visoje ES. Tai turėtų apimti ne tik duomenis, susijusius su pačia pandemija, bet ir, pavyzdžiui, duomenis apie ekonominę padėtį ir sveikatos sistemas (laisvų ligoninių lovų skaičių ir vaistų stygių). Tiek atsako veiksmingumui, tiek rezultatyvumui užtikrinti taip pat itin svarbu dalytis žiniomis apie įvairių gydymo būdų poveikį. Glaudžiai bendradarbiaudama su ECDC, Komisija turėtų sudaryti palankesnes sąlygas epidemiologų ir kitų ekspertų diskusijoms ES lygmeniu, siekiant koordinuoti nacionalinius metodus ir keistis geriausia patirtimi. Bus nagrinėjama galimybė naudoti esamus tinklus arba sukurti naują platformą.

Taip bus galima geriau panaudoti priemones, kad ES parama būtų kreipiama ten, kur jos labiausiai reikia. Pavyzdžiui, turint galimybę tiksliai nustatyti laisvas lovas intensyviosios terapijos skyriuose būtų paprasčiau perkelti pacientus arba medikų komandas iš vienos valstybės narės į kitą – tai galima paremti iš 220 mln. EUR, jau skirtų judumo veiksmams.

Tolesni veiksmai

- *Valstybės narės turėtų pagal bendrus kriterijus teikti visus atitinkamus duomenis ECDC ir Komisijai.*
- *Iki 2021 m. balandžio mėn. atnaujinti ECDC interneto portalą, kuriame bus sujungti visi pagrindiniai duomenys.*

2.2. Veiksmingas ir greitas testavimas

Testai kartu su sąlytį turėjusių asmenų išaiškinimu ir veiksminga izoliavimo praktika yra viena iš pagrindinių turimų priemonių koronaviruso plitimui sulėtinti. Tikslūs ir plačiai atliekami testai leidžia priimti geriausiai pagrįstus sprendimus dėl visuomenės sveikatos; greitieji testai sudaro sąlygas kuo mažiau trikdyti būtiną ligoninių ar slaugos namų darbuotojų darbą ir skubiai imtis veiksmų epicentruose, pvz., universitetuose. Be to, tam tikromis aplinkybėmis jie gali palengvinti keliones. Komisija skatina **kurti patikimus testus, nacionalines tyrimų strategijas ir greituosius antigenų testus**[4]. Dabartiniai testavimo pajėgumų trūkumai infekcijai atsinaujinant rodo, kad būtina imtis papildomų skubių veiksmų.

[4] 2020 m. balandžio 15 d. Komisijos komunikatas „Gairės dėl įvairių COVID-19 diagnostikos *in vitro* tyrimų priemonių ir jų veiksmingumo“, C(2020) 2391.

Kol kas sukurti dviejų rūšių COVID-19 testai. Dėl tikslumo etaloniniais yra laikomi atvirkštinės transkripcijos polimerazės grandininės reakcijos kategorijos testai, tačiau gauti jų rezultatus užtrunka ir jiems naudojami įvairūs reagentai, kurie gali priklausyti nuo su paklausa susijusių suvaržymų. Greitieji antigenų testai[5] – naujos kartos greitesni ir pigesni COVID-19 testai, kurių rezultatai dažnai būna gaunami greičiau nei per 30 minučių. Jie pradedami teikti rinkai ir valstybės narės vis dažniau nagrinėja galimybes juos plačiau naudoti. Jie suteikia galimybę greitai, nebrangiai ir anksti aptikti užkrečiamiausius atvejus, tačiau pripažįstama, kad šie testai yra kur kas mažiau tikslūs. Tai rodo, kad reikia atsargių jų naudojimo strategijų: jie gali būti itin naudingi tokiais atvejais, kai įtariami COVID-19 protrūkiai atokiose vietovėse, arba gali padėti tirti protrūkius globos struktūrose, pvz., slaugos namuose, arba kai virusas plačiai išplitęs bendruomenėje.

Šiandien, siekdama skatinti veiksmingą testavimą, Komisija priima **Rekomendaciją dėl COVID-19 tyrimų strategijų, įskaitant greitųjų antigenų testų naudojimą**. Rekomendacijoje pateikiami pagrindiniai aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti rengiant nacionalines, regionines ar vietos tyrimų strategijas: COVID-19 tyrimų strategijų taikymo sritis, grupės, kurioms, kilus pajėgumų problemų, turi būti teikiama pirmenybė, ir pagrindiniai su testavimo pajėgumais ir ištekliais susiję klausimai. ES turėtų stebėti šias valstybių narių pateiktas nacionalines strategijas, kad remiantis laiku pateikiamais, tiksliais ir palyginamais nacionalinio, regioninio ir vietos lygmens duomenimis būtų galima mokytis vieniems iš kitų ir nustatyti spragas. Rekomendacija taip pat turėtų padėti sparčiau atrinkti ir diegti greitus ir patikimus antigenų testus.

Pirmiausia Komisija **pagal skubios paramos priemonę sutelkia 100 mln. EUR**, **kad tiesiogiai įsigytų greitųjų antigenų testų ir pateiktų juos valstybėms narėms**, remdamasi aiškiais kriterijais, atspindinčiais nacionaliniu lygmeniu nustatytus poreikius, ir griežtais kokybės kriterijais. Kartu Komisija taip pat pradeda vykdyti **bendrus viešuosius pirkimus**, kad valstybės narės turėtų antrą galimybę gauti šių daug žadančių testų.

Testai atlieka svarbų vaidmenį sudarant palankesnes sąlygas laisvai judėti ES. Kai kurios valstybės narės reikalauja būti iš anksto atlikus testą, o tai priklauso nuo kitų valstybių narių gebėjimo atlikti tokius testus. Keliautojams, negalintiems to padaryti, pavyzdžiui, dėl to, kad išvykimo valstybėje narėje nėra numatytų pajėgumų testuoti besimptomius asmenis, turėtų būti pasiūlyta testą atlikti atvykus[6]. Būtina užtikrinti abipusį bet kurios rūšies testų pripažinimą. Jeigu norint vykdyti kokią nors veiklą reikalaujama arba rekomenduojama turėti neigiamą COVID-19 testą, tai priklauso nuo to, ar įmanoma tokius testus atlikti ir ar visi testai atitinka sutartus minimalius ir pakankamus standartus, kad būtų pripažinti galiojančiais. Neužtikrinus tokio abipusio pripažinimo didelių kliūčių galėtų kilti visų pirma tuomet, jei valstybės narės reikalauja arba rekomenduoja atlikti testą prieš kelionę (žr. 2.6 skirsnį). Kaip nustatyta Tarybos rekomendacijoje dėl suderinto požiūrio į laisvo judėjimo apribojimą, valstybės narės turėtų stiprinti bendradarbiavimą įvairiais su testavimu susijusiais aspektais, įskaitant testų sertifikatų tikrinimą, atsižvelgdamos į epidemiologijos ekspertų atliekamus mokslinius tyrimus ir jų teikiamas rekomendacijas, taip pat į geriausią praktiką. Vienas iš būdų sumažinti pajėgumų trūkumą, kol jis bus pašalintas, būtų tarpvalstybinis bendradarbiavimas testavimo (pvz., laboratorinio apdorojimo) srityje.

Tolesni veiksmai

[5] Greitieji antigenų testai yra imuniniai tyrimai, kuriais aptinkamas viruso antigenas.

[6] 2020 m. spalio 13 d. Tarybos rekomendacijos 2020/1475 dėl suderinto požiūrio į laisvo judėjimo apribojimą reaguojant į COVID-19 pandemiją 17 punktas.

- *Greitiesiems antigenų testams tiesiogiai įsigyti ir jiems kuo greičiau paskirstyti valstybėms narėms pagal apibrėžtą paskirstymo strategiją Komisija pagal skubios paramos priemonę sutelkia 100 mln. EUR.*
- *Komisija pradės bendrus viešuosius pirkimus, kad būtų galima gauti greitųjų antigenų testų, ir ragina visas valstybes nares dalyvauti.*
- *Nacionalinės tyrimų strategijos turi būti pateiktos iki lapkričio mėn. vidurio, o analizė turi būti baigta iki lapkričio mėn. pabaigos.*

2.3. Visapusiškas sąlytį turėjusių asmenų atsekimo programėlių naudojimas

Sąlytį turėjusių asmenų išaiškinimas yra viena iš svarbiausių priemonių siekiant užkirsti kelią viruso plitimui ir nutraukti jo perdavimo grandines. Tačiau augant užsikrėtusiųjų skaičiui sąlytį turėjusius asmenis išaiškinti rankiniu būdu tampa sunkiau. **Naudojant skaitmeninę technologiją, kad įspėjimai būtų siunčiami greičiau, padėtį iš esmės pakeisti gali sąlytį turėjusių asmenų atsekimo ir įspėjimo programėlės**. Šios programėlės perspėja naudotojus, jei jie nustatytą laikotarpį buvo arti asmens, kuris praneša apie teigiamą COVID-19 testo rezultatą, kartu užtikrinant, kad būtų visapusiškai laikomasi duomenų apsaugos ir privatumo taisyklių. ES priemonių rinkinys[7] padėjo sukurti daug nacionalinių programėlių. Jas pradėjo naudoti 19 valstybių narių ir parsisiųsdino 50 mln. europiečių. Pradžia gera, tačiau reikia daug daugiau, kad programėlės atliktų svarbų vaidmenį valdant koronaviruso plitimą. **Visos valstybės narės turėtų turėti programėlę**, o ES ir nacionaliniu lygmenimis turėtų būti dedamos naujos komunikacijos pastangos, kad būtų skatinama naudotis šiomis programėlėmis.

Valstybių narių prašymu nacionalinėms programėlėms visoje ES susieti Komisija pastaruoju metu taip pat pradėjo teikti Europos sietinio tinklų sietuvo paslaugą. Naudojant šią paslaugą susietos trys nacionalinės programėlės (Vokietijos, Airijos ir Italijos) ir tikimasi, kad artimiausiomis dienomis prisijungs dar penkios valstybės narės. Tai reiškia, kad, pavyzdžiui, Vokietijos programėlę turintis asmuo gali gauti įspėjimą, jei turėjo sąlytį su asmeniu, kuris apie teigiamą COVID-19 testo rezultatą pranešė per Italijos programėlę. Iki lapkričio mėn. pabaigos prisijungti planuoja dar 16 valstybių narių. **Komisija yra pasirengusi visais įmanomais būdais padėti valstybėms narėms kurti ir diegti nacionalines sąlytį turėjusių asmenų atsekimo programėles ir jas sujungti per sietuvą**.

Tolesni veiksmai

- *Komisija padės valstybėms narėms kurti nacionalines sąlytį turėjusių asmenų atsekimo programėles ir jas prijungti prie Europos sietinio tinklų sietuvo.*
- *Visos valstybės narės turėtų sukurti veiksmingas ir suderinamas programėles, kad būtų galima sukurti visos ES sistemą.*

2.4. Veiksmingas skiepijimas

Siekiant įveikti krizę būtina sukurti ir įsigyti veiksmingą vakciną. Pagal ES strategiją dėl COVID-19 vakcinų Komisija su vakcinų gamintojais derasi dėl išankstinių pirkimo sutarčių ir jas sudaro, kad **kuo greičiau, kai tik bus patvirtinta, kad vakcinos yra saugios ir**

[7] Bendras ES priemonių rinkinys valstybėms narėms, skirtas kovai su COVID-19 ES naudojant mobiliąsias programėles sąlytį turėjusiems asmenims išaiškinti, E. sveikatos tinklas, 2020 m. balandžio 15 d., https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/ehealth/docs/covid-19_apps_en.pdf.

veiksmingos, būtų užtikrinta galimybė gauti perspektyvias potencialias vakcinas kuo geriausiomis sąlygomis. Iki šiol pasirašyta sutarčių, kuriomis sutarta iš anksto sumokėti 1,02 mlrd. EUR, o su trimis įmonėmis užbaigtos tiriamosios derybos, per kurias sutarta iš anksto sumokėti dar 1,45 mlrd. EUR.

Garantijų, kad kuri nors potenciali vakcina bus sėkminga, nėra. Todėl reikia derėtis su daugeliu vakcinų gamintojų. **Vakcinų kūrimui judant į priekį jų atranka bus nuolat peržiūrima.** Tam taip pat reikės, kad valstybės narės skirtų papildomą finansavimą pagal skubios paramos priemonę[8]. Be to, kuriamas tinklas, skirtas padėti mažesniems perspektyvių vakcinų kūrėjams[9]. ES taip pat vadovavo pasaulinėms pastangoms pagal sistemą COVAX suteikti teisingą ir vienodą prieigą prie vakcinų ir sudaryti palankesnes sąlygas jas, kaip visuotines viešąsias gėrybes, naudoti visame pasaulyje[10].

Žmonių gyvybes gelbėja ne pačios vakcinos, bet skiepijimas. Vien turėti vakciną nepakanka. Kad vakcinos būtų kuo naudingesnės, jas reikia paskirstyti ir naudoti. 2020 m. spalio 15 d. Komisija nustatė pagrindinius pasirengimo veiksmus, kurių valstybės narės turi imtis[11]. Tai apima visų reikmenų ir infrastruktūros parengimą imunizacijai ir aiškių prioritetinių grupių, kurios bus skiepijamos pirmos, nustatymą. Valstybės narės paragintos nustatyti **nacionalines skiepijimo strategijas siekiant užtikrinti visapusišką parengtį** ir principus, kurių reikės laikytis, kai bus galima skiepyti visus.

Šis darbas turi būti tęsiamas ir vykdomas kuo koordinuočiau. Kad valstybės narės galėtų bendradarbiauti ir mokytis vienos iš kitų, Komisija įdiegs bendrą informacijos teikimo sistemą. Kad būtų galima padaryti išvadas ir pasidalyti patirtimi, Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras iki 2020 m. spalio mėn. pabaigos parengs pirmąją nacionalinių skiepijimo planų apžvalgą. Kad būtų galima atlikti strategijų ir skiepijimo planų testavimą nepalankiausiomis sąlygomis, bus surengta bandomoji diena.

Piliečiai taip pat turi žinoti, kad vakcinos yra saugios. Tam reikia patikimų duomenų, griežtos kontrolės ir visiško skaidrumo. Be patikimos leidimų suteikimo procedūros prieš naudojimą, reikia nuolat stebėti naudojamas vakcinas ir pradėjus masinį skiepijimą realiuoju laiku vertinti vakcinų poveikį. Be Europos vaistų agentūros prieš naudojimą suteikiamų leidimų, Komisija rems po leidimų suteikimo etapo vykdomų tyrimų, skirtų skiepijimo saugai, veiksmingumui ir poveikiui stebėti, platformą.

Tęsiantis vakcinų kūrimo ir naudojimo darbui, gali kilti ir kitų klausimų, kuriems spręsti gali prireikti tam tikro ES lygmens koordinavimo ir valstybių narių bendradarbiavimo, pavyzdžiui, kaip piliečiams teikti skiepijimosi įrodymus.

Tolesni veiksmai

- *Lapkričio mėn. planuojama pateikti pirmąsias nacionalinių skiepijimo planų apžvalgos išvadas.*
- *Pagal strategiją, skirtą įgyvendinamų skiepijimo strategijų veiksmingumui stebėti, reikia sukurti platformą.*

[8] Skubios paramos priemonė aktyvuota kaip Bendrų Europos koronaviruso plitimo valdymo priemonių atšaukimo veiksmų gairių finansavimo dalis, siekiant padėti valstybėms narėms sušvelninti tiesioginius pandemijos padarinius ir numatyti su išėjimu iš krizės ir atsigavimu susijusius poreikius.

[9] Jis bus sukurtas iki 2020 m. pabaigos ir finansuojamas pagal programą „Horizontas 2020“.

[10] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/IP_20_1694.

[11] 2020 m. spalio 15 d. Komunikatas dėl pasirengimo skiepijimo nuo COVID-19 strategijoms ir vakcinų naudojimui, COM(2020) 680.

2.5. Veiksmingas piliečių informavimas

Veiksmingas informavimas yra esminis reagavimo į visuomenės sveikatos krizę elementas. Atsako į pandemiją sėkmė arba nesėkmė labai priklauso nuo bendruomenės dalyvavimo, individualaus elgesio ir visuomenės sveikatos rekomendacijų laikymosi. Todėl tam, kad piliečiai būtų labiau linkę laikytis reikalavimų, apie epidemiologinius pokyčius ir galimas ribojamąsias priemones būtina juos informuoti nuolat, nuosekliai ir aiškiai.

Tai ypač svarbu atsižvelgiant į vis dar plintančią melagingą ir klaidinančią informaciją, taip pat kovojant su nuovargio nuo pandemijos rizika ir didėjančiu nenoru laikytis atsargumo priemonių, pavyzdžiui, laikytis fizinio atstumo ir mažinti socialinių kontaktų. Reikėtų dėti visas pastangas siekiant užtikrinti, kad tikslinė informacija pasiektų pažeidžiamiausius ir labiausiai galinčius ligą išplatinti per socialinius kontaktus visuomenės sluoksnius. Ji turi būti aiški, nuosekli ir atnaujinta. Ypatingą dėmesį reikia skirti socialinės žiniasklaidos stebėsenai ir reagavimui į jos skleidžiamą informaciją. Skiepijimas yra specifinė sritis, kurioje valdžios institucijos turi aktyviau kovoti su klaidinančia informacija, kuri yra pagrindinė dvejojimo priežastis, ir koordinuoti reagavimą į dezinformaciją.

Tolesni veiksmai

- *Visos valstybės narės turėtų atnaujinti prie dabartinės padėties pritaikytas informavimo kampanijas.*

2.6. Būtiniausių prekių tiekimo užtikrinimas

Nuo protrūkio pradžios ES padėjo gamintojams užtikrinti, kad būtų prieinami būtiniausi vaistai ir medicinos reikmenys, reikalingi kovojant su COVID-19. Pagrindinėms prekėms sukaupti, be kita ko, buvo vykdomi bendri viešieji pirkimai ir kaupiamos strateginės medicininės priemonės. Didelėmis bendrų viešųjų pirkimų preliminariosiomis sutartimis remiamas valstybių narių pasirengimo darbas. Kilus neatidėliotinų poreikių, kaip Europos solidarumo išraiška, iš „rescEU“ medicinos reikmenų rezervo ir skubios paramos priemonės lėšų valstybėms narėms, kurioms to labiausiai reikia, parūpinta tokių reikmenų kaip dirbtinės plaučių ventiliacijos (DPV) aparatai ir kaukės, taip pat vaistų, pavyzdžiui, remdesiviro. Veiksmingai pateikti medicininei pagalbai būtinas prekes labai padeda efektyvus paskirstymas atviroje bendrojoje rinkoje. Komisija ir toliau bus budri ir greitai reaguos į neproporcingus vienašalius šių ar kitų rūšių prekių apribojimus, kurie silpnina kolektyvines pastangas.

Atviri bendri viešieji pirkimai (kai dalyvaujančios valstybės narės ir šalys gali pateikti užsakymus)

REIKMENYS	PRIEINAMI NUO	KIEKIS (PER 12 MĖNESIŲ)	VIRŠUTINĖ BIUDŽETO RIBA
PIRŠTINĖS IR KOMBINEZONAI	balandžio mėn. (pirštinės) gegužės mėn. (kombinezonai)	keli milijonai	97 mln. EUR

	AKIŲ IR KVĖPAVIMO TAKŲ APSAUGOS PRIEMONĖS	balandžio mėn.	20 mln. apsauginių akinių 12 mln. veido skydelių 37 mln. FFP2 kaukių 26 mln. FFP3 kaukių 301 mln. medicininių kaukių	1,4 mlrd. EUR
	DPV APARATAI	balandžio mėn.	110 000 vnt.	1,4 mlrd. EUR
	LABORATORINĖ ĮRANGA	gegužės mėn.	30 skirtingų partijų	192 mln. EUR
	INTENSYVIOSIOS TERAPIJOS SKYRIUOSE NAUDOJAMI VAISTAI	spalio mėn. (sutartys pasirašomos šiuo metu)	45 pavadinimų 21 rūšies vaistai, daugiau kaip 103 mln. flakonų	543 mln. EUR
	REMDESIVIRAS („VEKLURY“)	spalio mėn.	daugiau kaip 500 000 gydymo kursų	3,4 mlrd. EUR

Kaip ir dėl testų (žr. pirmiau), rengiami **nauji bendri skiepijimui skirtų medicinos reikmenų** (dėžučių vakcinoms saugoti, atliekų konteinerių, injekcinių prietaisų, dezinfekavimo priemonių, asmeninės apsaugos priemonių ir anestetikų) **viešieji pirkimai**.

ES rėmė projektus, kuriais siekiama keisti pramonės gamybos pajėgumų paskirtį, kad būtų patenkinti visose valstybėse narėse skubiai išaugę poreikiai. Valstybės narės raginamos savo teritorijoje stebėti būtiniausių medicinos atsargų gamybos pajėgumus ir nustatyti lanksčios gamybos galimybes. Kartu ES vadovavo tarptautinėms – Didžiojo dvidešimtuko ir dvišalėms – pastangoms išlaikyti svarbias tiekimo grandines atviras ir nenutrūkstamas. Kitas ES žingsnis bus skatinti **Pasaulio prekybos organizacijos prekybos ir sveikatos srities iniciatyvą**, kad būtų imtasi naujų veiksmų ir prisiimta įsipareigojimų dėl sveikatos priežiūros prekių judėjimo tarp valstybių užtikrinimo.

Vienas iš žingsnių buvo remti rinką **mažinant muitų ir pridėtinės vertės mokesčio (PVM) naštą**. Komisija patenkino valstybių narių prašymus laikinai sustabdyti muitų ir PVM taikymą iš ES nepriklausančių šalių importuojamiems medicinos reikmenims. Ji sudarė orientacinį prekių, pavyzdžiui, asmeninių apsaugos priemonių, testų rinkinių, DPV aparatų ir pagrindinių vaistų, sąrašą. **Jo galiojimas bus pratęstas iki 2021 m. balandžio mėn.**

Taip pat yra galimybių papildomai pritaikyti PVM sistemą siekiant užtikrinti, kad COVID-19 vakcinos ir testai taptų pigesni sveikatos priežiūros tarnyboms ir piliečiams. Todėl Komisija siūlo laikinai pritaikyti taisykles, kad **COVID-19 testų rinkiniams būtų taikomas lengvatinis PVM tarifas arba visai atleidžiama nuo PVM ir kad valstybėms narėms būtų leidžiama COVID-19 vakcinoms taikyti nulinį tarifą**.

Tolesni veiksmai

- *Tęsti naujus bendrus skiepijimo reikmenų viešuosius pirkimus.*
- *Iki 2021 m. balandžio mėn. pabaigos importuojamiems medicinos reikmenims netaikyti muitų ir PVM.*
- *Komisija ragina Tarybą skubiai priimti pasiūlymą dėl PVM netaikymo testų rinkiniams ir vakcinoms.*

2.7. Palankesnių sąlygų saugiai keliauti sudarymas

Pagrindiniai Europos integracijos laimėjimai – laisvas judėjimas ES ir Šengeno erdvė be sienų. Blogiausiais pirmosios pandemijos bangos laikotarpiais daugelis nacionalinių vyriausybių ir vietos valdžios institucijų taikė vietinius ar regioninius kelionių apribojimus ir atnaujino kontrolę kertant ES vidaus sienas, leisdamos tik būtinas keliones. Pagerėjus padėčiai, laisvo judėjimo kontrolė valstybėse narėse ir tarp jų panaikinta ir savo sienas nebūtinoms kelionėms atvėrė dauguma valstybių narių. Sienų kontrolės poreikį dar labiau sumažina nuo to laiko pagerėjęs priemonių, susijusių su ES viduje keliaujančiais asmenimis, koordinavimas. Todėl reikėtų panaikinti ir visas likusias su COVID-19 susijusias kontrolės kertant vidaus sienas priemones.

Vis dėlto dauguma valstybių narių reikalauja, kad keliautojai iš kitų valstybių narių prieš atvykdami arba atvykę į jų teritoriją laikytųsi karantino arba atliktų testą, ir keičia reikalavimus atsižvelgdamos į epidemiologinę padėtį. Nors tokie apribojimai gali būti pateisinami visuomenės sveikatos interesais, jie **turi būti proporcingi ir neturi diskriminuoti skirtingų valstybių narių piliečių** nei *de jure*, nei *de facto*[12]. Be to, susidarė skirtingų taisyklių kratinys: apribojimai skiriasi tiek pagal tai, kokiems regionams jie taikomi, tiek pagal tai, kokios priemonės privalomos įvažiuojant į šalį (pvz., karantino trukmė arba testo vaidmuo). Ši painiava buvo žalinga tiek Europos ekonomikai, tiek piliečių galimybei naudotis teise laisvai judėti. Todėl Komisija pateikė pasiūlymų dėl labiau suderinto požiūrio[13]. Taryba priėmė rekomendaciją[14], kurioje išdėstyti svarbūs žingsniai siekiant regionus pagal jų rizikos lygį apibrėžti aiškiai ir nuosekliai. ECDC taip pat pradėjo skelbti bendrą žemėlapį, kuriuo atlikdamos rizikos vertinimus turėtų remtis valstybės narės[15]. Dabar valstybės narės turėtų įgyvendinti šiuos susitarimus, kad piliečiams ir įmonėms būtų užtikrintas aiškumas ir nuspėjamumas, o ES turėtų toliau dėti pastangas, kad taikant bendrą požiūrį priemonės supanašėtų pagal pobūdį ir mastą.

Blogėjant epidemiologinei padėčiai bus itin svarbu išlaikyti galimybę saugiai keliauti dėl profesinių ir būtinų šeiminių priežasčių. Svarbu užtikrinti, kad būtų nuosekliai taikomas į būtinas keliones vykstančių asmenų, kuriems netaikomi karantino reikalavimai, kategorijų sąrašas. Tai turi svarbių ekonominių ir asmeninių pasekmių, todėl turime leisti savo ekonomikai toliau veikti, net jei nebūtino judėjimo apribojimai griežtinami, kad sulėtėtų COVID-19 plitimas. Komisija toliau atidžiai stebės padėtį.

Keliautojų testavimo protokolas

[12] Pavyzdžiui, gali būti *de facto* diskriminuojama, jei taikant reikalavimą būti atlikus testą nėra užtikrinamas abipusis testų pripažinimas.

[13] 2020 m. rugsėjo 4 d. pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos, COM(2020) 499.

[14] 2020 m. spalio 13 d. Tarybos rekomendacija 2020/1475 dėl suderinto požiūrio į laisvo judėjimo apribojimą reaguojant į COVID-19 pandemiją.

[15] Jį galima rasti https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/situation-updates/weekly-maps-coordinated-restriction-free-movement.

Europos Sąjungos aviacijos saugos agentūra (EASA) ir Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras (ECDC) kartu rengia testavimo gaires, kuriomis galėtų naudotis visuomenės sveikatos institucijos, oro transporto bendrovės ir oro uostai, kad **keleiviai galėtų atvykti saugiai**[16]. Šio darbo rezultatais dabar remiamasi rengiant ES sveikatos apsaugos testavimo protokolą, o prie to visapusiškai prisideda nacionalinės valdžios institucijos. Tai reikštų, kad atliekant testus būtų galima taikyti bendras taisykles, apimančias tokias sritis kaip testavimo laikas (tiek prieš išvykstant, tiek atvykus), kitoje valstybėje narėje atliktų testų įrodymai, tikslinės grupės ir oro uostuose reikalingi ištekliai bei infrastruktūra, ir kad tokios taisyklės galėtų būti taikomos ir kitose vietose. Visada reikėtų atsižvelgti į svarbiausią – proporcingumo – kriterijų[17].

Nuoseklios karantino taisyklės

Atsižvelgiant į rengiamas tyrimų strategijas, grindžiamas patvirtintomis technologijomis ir turimais pajėgumais, turėtų būti formuojama ir **ES karantino politika**. Šiuo metu taikomos labai įvairios priemonės, nes valstybės narės vertina skirtingą poveikį sveikatai, laisvės apribojimus ir galimą priemonių laikymąsi. Pavyzdžiui, vienos karantino priemonės įgyvendinamos savanoriškai, o kitos yra privalomos; kai kuriomis atsižvelgiama į tai, ar atliktas testas; be to, izoliacijos ir karantino trukmė varijuoja nuo 7 iki 14 dienų. Komisija pavedė Europos ligų prevencijos ir kontrolės centrui pateikti mokslines rekomendacijas dėl karantino, siekiant bendradarbiauti su valstybėmis narėmis dėl bendro ir proporcingo europinio požiūrio.

Bendra keleivio buvimo vietos anketa

Keleivių buvimo vietos anketos padeda valstybėms narėms atlikti atvykstančių asmenų rizikos vertinimą ir atsekti sąlytį turėjusius asmenis. Taryba susitarė dėti pastangas siekiant parengti **bendrą skaitmeninę Europos keleivio buvimo vietos anketą**, kuri padėtų valstybėms narėms tiek greitai tvarkyti informaciją, tiek pagerinti tarpusavio keitimąsi duomenimis. Nuo liepos mėn. ši koncepcija plėtojama[18], kad būtų galima įdiegti bendrą sistemą. Būtina visapusiškai laikytis duomenų apsaugos reikalavimų. Kiekviena ES valstybė narė turėtų prieigą tik prie savo nacionalinių duomenų, o sąlytį turėjusių asmenų atsekimo tikslais asmens duomenimis būtų keičiamasi esamais kanalais. Kitą mėnesį per bandomąjį projektą bus sudarytos sąlygos valstybėms narėms pasirengti ją naudoti ir padėtas pagrindas ES keleivio buvimo vietos anketą pradėti naudoti gruodžio mėn.

Platforma „Re-open EU“

Suplanuoti kelionę ir keliauti Europoje darosi vis sudėtingiau, todėl piliečiams reikia aiškios informacijos, kad kuo labiau sumažėtų rizika ir sąnaudos. Siekdama laiku pateikti tikslią informaciją apie sveikatos priemones ir kelionių apribojimus visose valstybėse narėse, birželio mėn. viduryje Komisija pateikė naudoti **internetinę priemonę „Re-open EU“**. Nuo šios paslaugos teikimo pradžios ja pasinaudojo beveik 7 mln. lankytojų. Kai valstybės narės

[16] Tai bus grindžiama 2020 m. gegužės mėn. EASA ir ECDC parengtu Aviacijos sveikatos saugos protokolu. Įgyvendinant bendrą iniciatyvą „EU Healthy Gateways“ taip pat parengta bendra keliautojų testavimo ES tarptautiniuose oro uostuose strategija.

[17] Pavyzdžiui, santykinės greitųjų testų, atliekamų laukiant įlaipinimo oro uoste arba uoste, sąnaudos ir nauda labai skiriasi nuo sąnaudų ir naudos, susijusių su testais, taikomais kelių transportui sienų kirtimo punktuose.

[18] 2020 m. liepos 15 d. Komunikatas dėl laikinosios ES sveikatos sistemos parengties COVID-19 protrūkiams, COM(2020) 318 *final*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1603971909571&uri=CELEX%3A52020DC0318.

ims teikti visą informaciją ECDC, šioje platformoje bus užtikrinta viena bendra prieiga prie informacijos apie sveikatos priemones ir galimybes keliauti ES viduje.

Tokios priemonės kaip „Re-open EU“ yra itin svarbios siekiant padėti piliečiams priimti informacija pagrįstus sprendimus keliauti ir likti saugiems bei sveikiems ir remiant ekonomiką. Turizmas sudaro apie 10 proc. ES BVP, o kai kuriose valstybėse narėse – net apie 25 proc. Šiuo metu kuriama ir artimiausiomis savaitėmis pradės veikti mobilioji programėlė „Re-open EU“. Be abejo, jos poveikis sumažėja, kai informacija gaunama pavėluotai arba yra neišsami, pavyzdžiui, nerodo taikomų priemonių regioninių skirtumų. Siekdama kuo labiau padidinti šios priemonės naudą ir užtikrinti, kad informacija būtų tiksli ir atnaujinta, Komisija ragina valstybes nares:

- laiku ir dažnai teikti naujausią informaciją apie sveikatos ir kelionių priemones, kai jos pasikeičia ir prieš paskelbiant apie jas;
- teikti išsamią ir tikslią informaciją;
- jei įmanoma ir aktualu, teikti regioninę informaciją.

Būtinų kelionių iš ES nepriklausančių šalių gairės

2020 m. kovo mėn. nustatytas ir kelis kartus pratęstas laikinas nebūtinų kelionių į ES apribojimas. Parengtas ir reguliariai atnaujinamas šalių, kurioms būtų galima panaikinti nebūtinų kelionių apribojimus, sąrašas.

Vienas iš rekomendacijos aspektų buvo apibrėžti tam tikras **asmenų, kurie turi būti laikomi vykstančiais į būtinas keliones ir todėl jiems neturėtų būti taikomi apribojimai, kategorijas**. **Jas reikia toliau tobulinti, be to, Komisija priima gaires, kuriomis skatinamas nuoseklus taikymas.** Komisija nuolat peržiūrės rekomendaciją, kad keičiantis padėčiai atnaujintų kriterijus.

Tolesni veiksmai

- *Visapusiškas 2020 m. spalio 13 d. Tarybos rekomendacijos įgyvendinimas valstybėse narėse ir tolesni veiksmai siekiant bendro požiūrio į laisvo judėjimo apribojimus.*
- *Komisija bendradarbiaus su ECDC ir valstybėmis narėmis dėl bendro požiūrio į karantiną (ECDC savo nuomonę pateiks 2020 m. lapkričio mėn.).*
- *2020 m. gruodžio mėn. bus pradėta naudoti bendra ES skaitmeninė keleivio buvimo vietos anketa.*
- *Artimiausiomis savaitėmis pradės veikti mobilioji programėlė „Re-open EU“.*
- *Kriterijų, kuriais grindžiamas bendras požiūris į laisvą judėjimą ir kuriuos turi taikyti visos valstybės narės, peržiūra.*

2.8. Žaliųjų koridorių metodo išplėtimas

Žalieji koridoriai, visų pirma šio principo taikymas krovinių vežimui keliais, kad būtų galima kirsti sieną per trumpesnį nei 15 minučių laikotarpį, padėjo išlaikyti prekių tiekimą Europos Sąjungoje ir jos ekonominę struktūrą. Ši praktika labai padėjo sumažinti pandemijos žalą kasdieniam gyvenimui. Padėtį toliau blogina kai kurie apribojimai, įskaitant karantino apribojimų taikymą ir būtinų paslaugų krovinius vežantiems vairuotojams nutraukimą; šiuos klausimus reikėtų spręsti. Dėl sienų uždarymo labai vėluoja sunkvežimiai ir jų prekės, taip pat

daromas poveikis paslaugų teikėjams ir pasienio darbuotojams. **Komisija siūlo išplėsti žaliųjų koridorių metodą, kad daugiarūšis transportas veiksmingai veiktų ir apimtų, be kita ko, krovinių vežimą geležinkeliais, oro ir vandens transportu, ir nustatyti specialią tvarką jūrininkams.** Išplėtus žaliųjų koridorių metodą būtų siekiama užtikrinti, kad tais atvejais, kai valstybės narės faktiškai taiko laikinus apribojimus pasienyje arba sanitarinę kontrolę, tai pernelyg nevaržytų bendrosios rinkos, visų pirma laisvo prekių judėjimo, laisvės teikti tarpvalstybines paslaugas ir laisvo pasienio darbuotojų ir transporto darbuotojų judėjimo kertant sienas.

Tolesni veiksmai

- Komisija stebės, kad užtikrintų, jog daugiau kaip 90 proc. sienų kirtimo punktų judėjimas toliau nuolat būtų sklandus, o sienos kirtimo laikas neviršytų 15 min.

3. IŠVADA. TVIRTESNĖS SISTEMOS KŪRIMAS ATEIČIAI

Nuolat stengiantis gerinti pasaulinį, europinį ir nacionalinį atsaką į atsinaujinančią pandemiją, taip pat būtina pasimokyti iš patirties, kad ateičiai būtų sukurta patikima sistema. COVID-19 atskleidė tam tikrų ES reagavimo į sveikatos krizes struktūrų ir veiksmų trūkumų, o *ad hoc* atsakas reiškė, kad nebuvo iki galo išnaudotos koordinavimo galimybės. **Dabar valstybės narės turėtų atsižvelgti į savo pačių raginimą laikytis nuoseklesnio ir darnesnio požiūrio.**

Lapkričio 11 d. Komisija priims iniciatyvų rinkinį, kuriuo bus nustatytos pirmosios Europos sveikatos sąjungos sudedamosios dalys. Į jį bus įtrauktas pasiūlymas dėl kovos su didelėmis tarpvalstybinio pobūdžio grėsmėmis sveikatai, kuriame bus išdėstytas visapusiškesnis požiūris į pasirengimą krizėms, jų stebėjimą ir reagavimą į jas. Jis taip pat apims Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro ir Europos vaistų agentūros įgaliojimų pakeitimus, kuriais siekiama padidinti jų pajėgumą prisidėti prie pasirengimo krizėms ir reagavimo į jas. Šiomis priemonėmis bus pašalintos sistemingesnės spragos ir imtasi reikalingų ES sveikatos saugumo sistemos patobulinimų. Kiti būsimi pokyčiai, be kita ko, susiję su poreikiu turėti labiau integruotą ekstremaliųjų situacijų valdymo mechanizmą transporto sektoriuje.

Ateinantys mėnesiai bus sunkūs. Nemenkas išbandymas lauks sveikatos priežiūros sistemų reagavimo į krizę pajėgumų, o vyriausybėms teks priimti nelengvus sprendimus, kokių apribojimų reikia viruso plitimui kontroliuoti. Komunikate išdėstyti veiksmai rodo, kaip ES gali ir privalo imtis veiksmų, kad su infekcijos atsinaujinimu būtų stengiamasi kovoti Europos mastu. Bendradarbiavimas yra būtinas siekiant išnaudoti naujų technologijų potencialą, kad riboti ištekliai būtų naudojami kuo veiksmingiau, ir užtikrinti, kad piliečiai ir įmonės galėtų ir toliau gauti bendrosios rinkos teikiamos ekonominės ir visuomeninės naudos. Dėl siūlomų priemonių turėtų būti skubiai imtasi tolesnių veiksmų tiek valstybių narių, tiek ES lygmeniu.